

Eestis ilmunud Ida-kirjandus: oktoober 2016 – oktoober 2017

Ida klassika tõlked

Amaru. Amarušataka: Amaru sadakond värssi

Sanskriti keelest tõlkinud ja kommenteerinud Martti Kalda.

Sari „Bibliotheca Asiatica“. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2016, 153 lk.

Originaalis sanskriti keeles kirjutatud luulekogu *Amarušataka* ehk *Amaru sadakond värssi* on lüüriilise luuletaja Amaru loomingu ainus tänapäevani säilinud näide. Luulekogu põhiteema on mehe ja naise vaheline armastus ning sellega seotud tunded – seksuaalne nauding, lahusolekupiinad, ootusärevus, kirepuhangud ja tülid, hirm petmise ees. Tänapäevast India lugejat ehmatab Amaru luuletustes avaldub seksuaalne vabameelsus, ent lääne lugejat üllatab iidsete armuteemade modernne käsitlusviis.

Luuletaja Amaru (u 650–750) elas Vana-Indias Gupta dünastiale (4.–6. saj) järgnenud klassikalise kirjanduse ja kultuuri ajastul. Euroopa keeltesse on Amaru luulet tõlgitud 19. sajandi algusest, esimesed katsed Amaru värssi eesti keelde tõlkida tegi Ado Grenzstein (1849–1916) 19. sajandi lõpul saksa keele vahendusel. Siinne raamat on Amaru luulekogu esimene terviktõlge eesti keelde.

Aziz ad-Din Nasafi. Raamat täiuslikust inimesest

Pärsia keelest tõlkinud, kommenteerinud ja järelsõna kirjutanud Kalle Kasemaa.

Sari „Avatud Eesti raamat“. Tartu: Ilmamaa, 2017, 384 lk.

Raamatu tõlkija Kalle Kasemaa sõnul on islam meile lähedal ja tuleb kindlasti veelgi lähemale. 13. sajandi autori Nasafī *Raamat täiuslikust inimesest* kujutab endast klassikalist sufistlike eetika- ja psühholoogiatraktaatide kogu. See on esinduslik ja mitte ülearu keerukas ning on heaks sissejuhatuseks sufistlikku mõtte maailma. Nasafī huvi keskmes seisab inimene, kes kehastab endas kogu maailma ning kelle kogemustele ja teadmistele kõik taandub. Inimese olemasolu mõte lahendab kõik maailma küsimused ja vastab nendele. Inimene on võimeline seesmise arengu kaudu taandama nii aistitava kui ka mõistuse hoomatava maailma Jumalale kui nende maailmade algolemisele ja algpõhjusele. See ongi inimese kutsumus ja ülesanne.

Eesti orientalistika: kogumikud

Idakiri: Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi aastaraamat 2016

Peatoimetaja Tarmo Kulmar, tegevtoimetaja Indrek Ude.
Tartu: Eesti Akadeemiline Orientaalselts, 2016, 158 lk.

Eesti Akadeemilise Orientaalseltsi eelretsenseeritav, rahvusvahelise toimetuskolleegiumiga ja rahvusvahelise levikuga perioodiliselt ilmuv ning orientalistika eri valdkondadest artikleid avaldav aastaraamat *Idakiri* hõlmab seekord üheksat teadusuurimust.

Kaug-Ida osa avab Margit Juurikas artikliga „Taoism *shintō* varjus“. Maret Nukke uurib religiooni osatähtsust Jaapani *nō*-näidendites. Katja Koort on tõlkinud klassikalisest hiina keelest Jing Hao teksti „Ülestähendused pintsli meetodist“. Järgneb Kadri Raudsepa uurimus Tiibeti 20. sajandi õpetlase Shetchen Gyeltsabi arutluse kohta ningma koolkonna tekstide ja õpetuste ehtsusest. Ees-Aasia osa algab Jaan Lahe analüüsiga zoroastriitlikest ja zurvaniitlikest motiividest maniluses. Vladimir Sazonov on vanapärsia ja akadi keelest tõlkinud kuningas Dareios I Behistuni raidkirja III tulba teksti. Ta on koos Sirje Kupp-Sazonoviga saksa keelest tõlkinud ka Austria orientalisti Sebastian Finki artikli paadimees Uršanabist sumerite Gilgameši lugulaulus. Kahe teadustöö temaatika ületab juba mingil määral orientalistika piire: Holger Mölder uurib inkade impeeriumi pärandi mõju tänapäeva Ladina-Ameerika riikide poliitilisele ja kultuurilisele eneseteadvusele, Tarmo Kulmar otsib aga varajase totalitarismi kontseptsiooni abil ühis- ja erijooni Peruu inkade, Vana-Egiptuse Ehnatoni ning Vana-Hiina Qini ja Sui riikide valitsemisviisides.

Ajakirja lõpus on järelehuüe tõlkija ja orientalist Ülle Udamile, tavapärase ülevaade Eestis (seekord oktoobrist 2015 kuni septembrini 2016) ilmunud Ida-kirjanusest ja artiklite ingliskeelsed kokkuvõtted.

EAO aastaraamatu väljaandmist on toetanud Eesti Kultuurkapital.

Eesti orientalistika: doktoriväitekirjad

2017. aasta tõi Eesti orientalistikasse juurde kaks doktorikraadiga teadlast, mõlemad Tallinna Ülikoolist. Aasta esimeses pooles kaitsesid üsna lühikese ajavahega väitekirju TLÜ õppejõud Jekaterna Koort ja Helen Geršman, kes on ka EAO liikmed.

Jekaterina Koort. Maastik Shanshui 山水 Hiina võimu ja vaimu diskursuses: Vaade läbi Songi dünastia kulgemisõpetuse Juhendajad Margus Ott, Rein Raud. (Tallinna Ülikool. Humanitaarteaduste dissertatsioonid = Tallinn University. *Dissertations on humanities*, 36). Tallinn: Tallinna Ülikool, 2017, 185 lk Võrguväljaanne: vt <http://www.etera.ee/>

Väitekirja esimeses osas tehakse põhjalik sissejuhatus uurimuse metodoloogiasse, mis põhineb kultuurigeograafia teorial. Teises osas vaadeldakse Hiina traditsioonilist maastikuteooriat. Kolmandas osas, väitekirja tuumas, analüüsitakse maastikumaali teisenemist kui Songi ühiskonnas toimunud muutuste indikaatorit Songi ajastu kulgemisõpetuse kontekstis. Lisad sisaldavad Hiina ajalooajalooperioodide kronoloogilisi tabeleid, Songi keisrite täielikku nimekirja ning ajastu tuntuimate kunstiteoreetikute Jing Hao ja Guo Xi traktaatide tõlkeid.

Töö sisuks on Hiina Songi ajastu (960–1279) maastikumaali diakroonne analüüs seostatuna samal perioodil toimunud ühiskondlik-poliitiliste arengutega. Autori sõnusti (lk 12): „[---] on töö fookuses üleminek, mis toimus inimeste mõttemühtes 10.–13. sajandi vahemikus ja mis on silmnähtav ka nimetatud perioodil valminud maastikumaalide muutunud ikonograafias.“ Maastiku kujutamist ja selle teoreetilise-filosoofilise retseptiooni käsitletakse Songi ajastu ühiskonnas toimunud muudatuste, eriti õpetlaskunstnike staatuse muutumise ning uue filosoofiasuuna, nn kulgemisõpetuse kunstilise väljenduse ja peegeldusena. Uurimuse objektideks on valik Songi ajastu kunstnike töid ja mõned olulised maastikumaali filosoofiat ning tehnikat käsitlevad esseed, eriti Jing Hao „Ülestähendused pintsli meetodist“ ja Guo Xi „Ülestähendused metsade ja ojade ülevast olemusest“. Need on autor täielikult ära tõlkinud ja kommenteeritud tõlked eesti keelde on juba varem publitseeritud.

Helen Geršman. From Terrorist Leader to the Voice of Ğihād.

A Rhetorical Analysis of Usāma ibn Ladīn's Message

Juhendaja Otto Jastrow. (Tallinna Ülikool. Humanitaarteaduste

dissertatsioonid = Tallinn University. *Dissertations on humanities*, 38).

Tallinn: Tallinna Ülikool, 2017, 261 lk Võrguväljaanne: <http://www.etera.ee/>

Helen Geršman on oma mahuka uurimuse esimeses osas põhjalikult esitanud Usāma ibn Ladīni eluloo ja tema kujunemise islami džihaadi esivõtitejaks. Doktoritöö tähtsaim ja kaalukaim teine osa jaguneb allikaloolisteks ja retoorika analüüsi peatükkideks, milles käsitletakse Usāma ibn Ladīni sõnumeid. Lisades on tema 2006. aasta 24. aprillil avaldatud sõnumi araabiakeelne tekst koos ingliskeelse tõlkega ja tema teadaolevate sõnumite kataloog.

Eesti orientalistika: kõrgkooliõpikud

Vladimir Sazonov, Peeter Espak, Andreas Johandi.

Vana-Lähis-Ida ajalugu 3500–2000 eKr: Mesopotaamia ajalugu

kiilkirja tekkest kuni Uus-Sumeri riigi languseni

Raamatuversioon. 2., parandatud ja täiendatud väljaanne.

Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2017, 175 lk.

Kõrgkooliõpik hõlmab muistse Lähis-Ida ajaloo ja kultuuriloo ülevaadet ligikaudu 3500–2000 eKr ehk Lähis-Ida kirjalikku ajalugu alates pronksiaja algusest ning kiilkirja leiutamisest Sumeris kuni Uus-Sumeri riigi langemiseni.

Esimeses, sissejuhatavas osas antakse ülevaade Vana-Lähis-Ida uuringute ajaloost, piirkonna geograafilisest ja looduslikust taustast, periodiseerimisest, dateerimisest ning ajaarvamisest, samuti Mesopotaamia ajaloo allikatest ja kiilkirjast. Teine osa käsitleb Mesopotaamia ja Eelami ajalugu, vaadeldes eraldi selles piirkonnas elanud rahvaid ja nende päritolu ning seejärel ajaloosündmusi perioodide kaupa.

Raamat on kavandatud eelkõige kõrgkooliõpikuks. Samas sobib see abimaterjaliks ka mitme valdkonna erialateadlastele: nii Vana-Lähis-Ida uurimisele keskendunud ajaloolastele, filoloogidele ja arheoloogidele kui ka teoloogidele, hebraistidele, klassikalistele filoloogidele, orientalistidele, semiootikutele, kulturooloogidele, kirjandusteadlastele jpt. Püüd vältida spetsiifilisemate erialaterminite liigset kasutust peaks tegema raamatu mõistetavaks laiemalegi lugejaskonnale.

Ida-aineline eesti ilukirjandus

Nikolai Baturin. Mongolite unenäoline invasioon Euroopasse
Tallinn: Menu Kirjastus, 2016, 135 lk.

Õieti on siin mitu ajalugu. On tõikade ajalugu — juhi, sõja ja võitude lugu, vallutuste ja vägivalda lugu. Ent see on vaid raam; keskmes on teine, salajasem ja suurem ajalugu — inimese ihade, tungide ja unistuste lugu. Hirmu, armu, ilu ja kaemuse lugu. See, mis jätkub ka sajandeid hiljem, kui tõigaloo kangelased ammuilma on kadunud; see salajasem lugu kestab siinsamas ja praegu, kui me igapäevas taas kirjutatakse vallutustest ja vägivallast, võõrastest meie keskel või piiri taga. Vaadates võõrasse ajaloosse, jutustab Nikolai Baturin seda inimlikult tuntavamaks meis enestes — praegu ja tulevikus.

Tõlgitud teaduskirjandus

Jan Assmann. Egiptlane Mooses: Mälestus Egiptusest
lääne monoteismis

Inglise keelest tõlkinud Kalle Hein. Sari „Avatud Eesti Raamat“.
Tallinn: Varrak, 2017, 448 lk.

Egiptlane Mooses (1997) analüüsib Moosese kui omaette „mälufiguuri“ retseptiooni Lääne kultuuris Vana-Kreekast Sigmund Freudini, rõhuasetusega 17.–18. sajandil. Selle analüüsi käigus avab uurimus aga monoteistliku mõtlemise juuri ja loomust üldisemas plaanis. Autor nimetab monoteistlikku pööret inimkonna ajaloos, mis asus vastandama ainuõige ainujumala usku

kõigile ülejäänutele, Moosese eristuseks, tuues välja selle tähtsamad tagajärjed Lääne kultuurile. Uurimus liigitub autori sõnutsi mitte ajaloo, vaid mäluajaloo valdkonda: erinevalt tavapärasest ajaloost ei huvitu mäluajalugu mitte minevikust kui sellisest, vaid minevikust, nii nagu seda on mäletatud, mineviku faktuaalsuse asemel uurib mäluajalugu mineviku aktuaalsust. Jan Assmann (sünd 1938) on tänapäeva tuntumaid egiptoloogide ja religiooni-ajaloolasi, kes on avaldanud suure hulga uurimusi nii Vana-Egiptuse kultuurist kui ka selle retseptioonist hilisematel sajanditel. Viimasel paarikümnel aastal on tema huviorbiidis olnud monoteismi uurimine. Assmann töötas alates 1976. aastast kuni emeriteerimiseni 2003. aastal Heidelbergi ülikooli egiptoloogiprofessorina. Ta on valitud mitme ülikooli audoktoriks ja pälvinud palju hinnalisi tunnustusi.

Jan Assmann. Moosese eristus ehk monoteismi hind

Saksa keelest tõlkinud Olavi Teppan, järelsõnaks Marek Tamme intervjuu Jan Assmanniga. Sari „Bibliotheca Controversiarum“.
Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 2017, 240 lk.

Jan Assmanni 2003. aastal ilmunud raamat *Moosese eristus* käsitleb põõret inimkonna ajaloos, mille järel asuti vastandama ainuõige ainujumala usku kõigile ülejäänutele. Samas toonitab autor, et *Moosese eristuse* tähendus ei ole mitte niivõrd monoteismi ja polüteismi eristamises, vaid eristuses tõese ja vääruse, õige jumala ja ebajumalate, teadmise ja teadmatuse, usu ja uskmatuse vahel. Või nagu ta ise on öelnud: „Selmet rääkida mono- ja polüteismist, oleks korrektsem viidata välistavale ja mittevälistavale religioonile, või veel parem, teoloogiale.“ Assmann näitab samuti, et *Moosese eristus* ehk monoteistlik pööre märgib pööret ka religiooni-meediumis: üleminekut rituaalilt tekstile. Assmann ei unusta samuti monoteismi poliitilist mõõdet, sest üleminek ainujumala kummardamisele tingib senise võimukorralduse ringimängimise. Ei ole kahtluski, et Assmanni tööd, sh *Moosese eristus*, on lubanud väga palju revideerida seniseid arusaamu religioonijaloo ja mõista, kuivõrd tähtis muutus oli inimkonna ajaloos judaistlik pööre monoteismi suunas.

Assmanni raamat on kirjutatud laiale haritud lugejaskonnale arusaadavas keeles ja pakub kindlasti paljudele mõtlemisainest. Seni on see tekitanud mitmel pool maailmas väga elavat vastukaja, ilmunud on ka mitmeid kogumikke, milles Assmanni monoteismi ajaloo vaadete üle innukalt vaieldakse.

Mircea Eliade. Uurimus usundiloost

Eessõna: Georges Dumézil, järelsõna: Erki Lind. Prantsuse keelest tõlkinud Mirjam Lepikult. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2017, 542 lk.

Mircea Eliade (1907–1986) on üks 20. sajandi tuntumaid usundiloolasi, kelle arutlused on tekitanud rohkesti vastukaja ja kaasamõtlemist, aga ka poleemikat. Ta silma paistnud nii kirjaniku, filosoofi kui ka esseistina. Laiahaardelisus ongi Eliade kirjeldamise võtmesõnu — elu jooksul jõudis ta süüvida mitmesugustesse erinevatesse teemadesse, nende hulgas jooga, šamanism, initsiatsiooniriitused, okultism,

alkeemia jm. Kõiki neid teemasid seob Eliade elukestev huvi sakraalsuse ja inim-mõtte teiste põhivormide vastu nende erinevates ilmingutes ning väljendustes.

Esimest korda 1949. aastal prantsuse keeles ilmunud *Uurimus usundiloost* (*Traité d'histoire des religions*) on teos, milles Eliade on oma erinevad uurimis-huvid üheks tervikuks kokku põiminud, seades eesmärgiks esitada põhjalik sissevaade religioossuse põhivormidesse. Siin välja käidud ideed ja arusaamad on püsinud mitmesuguste arutelude keskmes tänapäevani.

Tõlgitud aimekirjandus

Hamed Abdel-Samad. Islami fašism: Analüüs

Saksa keelest tõlkinud Kersti Tamm. Tallinn: Johannes Esto Kirjastus, 2016, 188 lk.

Islamism tekkis paralleelselt Itaalia fašismiga ja natsionaalsotsialismiga. Selle fašismilaadne mõttevara on aga pärit palju kaugemast ajast, juured ulatuvad juba algislamini. Hamed Abdel-Samad loob oma analüüsis silla islami algajast kuni nüüdisajani. Fašismi põhijooned kumavad läbi kõikjal — nii organisatsiooni-struktuuris kui ka religioonis, mis on alati inimesest kõrgemal. Selle raamatu teemad tõid Hamed Abdel-Samadile kaasa fatvaa. Juba ainuüksi see paljastab islamismi palet.

Fašism on välja kasvanud I maailmasõja varemest. Sügavast lüüasaamise ja alanduse tundest tekkisid rahvusliku ning rassilise üleoleku ideed, vägivaldne võõraste tõrjumine ja imperialistlik maailmavalitsemise püüdlus. Fašistlik ideoloogia mürgitab oma poolehoidjaid kibestumise ja vihaga, ähvardab vastaseid kättemaksuga ning ülistab militarismi ja ohvrivalmidust kuni surmani.

Hamed Abdel-Samad näitab, et need ja paljud teised fašismi aspektid ilmnevad ka islamismis. Ta astub sammu veelgi kaugemale — fašismilaadsed jooned on olemas juba algislamini. Lähtudes Koraanist ja Muhamedi pärimusest, loob ta silla mineviku tähtsamatest mõtlejatest nüüdisaja niinimetatud mõõdukate islamistideni.

Tema põhjendatud analüüs näitab ehmataval moel, et demokraatia ja poliitiline islamism välistavad teineteist. Kuni kehtib religiooni puutumatus, ei saa võim lähtuda rahvast. Ja kuni kehtib džihaadi kui Jumala seatud vahendi printsiip, mis peab aitama islami võidule uskmatute üle, ei hakka terrori ja rõhumise vundament mõranema.

Héctor García. Ikigai: Jaapanlaste pika ja täisväärtusliku elu saladused

Hispaania keelest tõlkinud Riina Valmsen. Tallinn: Pegasus, 2016, 164 lk.

Jaapanlaste arvates on igäühel siin maailmas oma *ikigai* — elu eesmärk ja põhjus elada. See raamat analüüsib Jaapani Okinawa saare õnnelike ja igavesti noorte 100-aastaste ja vanemategi elanike pikaeealisuse tagamaid ning püüab lahti mõtestada peamist: mida siis ikkagi tähendab *ikigai*, mille olemasolu lubab saare inimestel nautida lõbusat ja teguderohket pikka elu? Kuidas nad toituvad, millega tegelevad, kui palju töötavad ja mil viisil suhtlevad lähikondlastega? Ja mis eriti tähtis:

kuidas nad on oma *ikigai* leidnud? Selgelt määratletud *ikigai*, eluiha ja kirg, on midagi, mis annab rahulolu, õnnetunde ja elusisu ning aitab elada vaimses ja füüsilises tippvormis võimalikult kaua.

Selle raamatu eesmärk on aidata lugejal üles leida oma *ikigai*, ent kirjeldatakse ka jaapani filosoofiat ning antakse nõuandeid ihulise ja hingelise ärksuse säilitamiseks.

Charlotte Hurdman, Fiona Macdonald, Philip Steele, Richard Tames. Vanade tsivilisatsioonide fantastiline maailm: Kiviaeg. Vana-Egiptus. Antiik-Kreeka. Antiik-Rooma. Asteegid ja maiad. Inkade maailm. Vana-Hiina. Vana-Jaapan
Inglise keelest tõlkinud Karel Allikas jt. Tallinn: TEA Kirjastus, 2017, 512 lk.

Vanade tsivilisatsioonide fantastiline maailm on põnev ja hariv teatmeteos. See annab hea ülevaate vanade tsivilisatsioonide kujunemisest, õitsengust ja hääbumisest, samuti nende mõjust tänapäeva maailmale. Lugeja saab jälgida vana maailma arengut ajateljel alates kiviajast kuni vanade tsivilisatsioonide väljakujunemiseni. Maailma ajaloo mõjukaimad kõrgtsivilisatsioonid leiavad kirjeldamist igas eluvaldkonnas alates igapäevaelust (nt toit, rõivad, kodu, tavad, sportimine) kuni teaduse ja tehnika arenguni (meditsiin, sõjakunst, ehitus, laevandus jne).

Raamatus leiavad põhjalikku kajastamist religioon (erinevad usundid, rituaalid), kunst, arhitektuur, kirjandus ning muusika- ja teatrielu.

Ligi 3000 illustratsiooni ja värvikate näidete kaudu juhatakse meid kaugete sajandite tagustesse erinevatesse maailmadesse ja tuuakse need meile lähedale.

Leo Ruickbie. Võimatu loomaaed. Fantastiliste loomade ja mütoloogiliste olendite entsüklopeedia

Inglise keelest tõlkinud Ehte Puhang. Tallinn: Tänapäev, 2017, 247 lk.

Sellest raamatust leiate asju, mis täitsid kunagi metsad eluga, muutsid ööd öudseks ja panid vanaaja kaardijoonistajad kirjutama: „Siin võib olla lohesid!“ *Võimatu loomaaed* on tähestiku järjekorras leksikon muistses Aasias, Aafrikas ja mujal arvatud elavatest olenditest, keda aga ei ole kunagi olemas olnud. See on näkineidude ja ükssarvikute maailm, kes on nüüdseks pagendatud fantaasiamaailma, kuid kunagi usuti, et nad on päriselt olemas; see on kujutlusvõime maailm, mis mõjutab meid veel praegugi. See imeliselt illustreeritud raamat võib olla ka allikas, millest lähtudes seda valdkonda edasi uurida.

Sun Zi. Sõjakunst. Maailma kuulsaim juhtimise strateegia käsiraamat
Sissejuhatus Nigel Cawthorne. Inglise keelest tõlkinud Kullo Vende.

Tallinn: TEA Kirjastus, 2016, 128 lk.

„Olgu teie plaanid tumedad ja läbitungimatud kui öö, aga kui asute liikvele, siis tabage pikselöögina.“ Paindlik strateegia, kiire mõtlemine ja vastase kavatsuste mõistmine on alati olnud edu saavutamisel otsustava tähtsusega. Nii on Sun Zi

Sõjakunsti 2500 aastat tagasi kirja pandud nõuanded väga asjakohased ka tänapäeval. Soovid saavutada edu äri, poliitika, spordi vallas? Sun Zi õpetused hõlmavad edu saavutamise kõiki aspekte. Alates strateegiast ja taktikast kuni alluvate kohtlemise ja salakuulajate kasutamiseni on tema õpetused nutikad ning läbi aegade püsivad.

Sõjakunst on maailma üks vanemaid ja kuulsamaid sõjateaduse alaseid kirjutiisi. See käsitleb põhjalikult sõjapidamise ja strateegia erinevaid aspekte. *Sõjakunsti* autor on 6. sajandil eKr Vana-Hiinas Wu kuningriigis elanud sõjaväelane ja filosoof Sun Zi (Sun Tzu). Tolleaegne Wu kuningas võttis Sun Zi oma väejuhiks ja sõjaliste vallutuste abil muutus Wu Hiina ajaloo üheks võimsamaks riigiks.

*Sõjakunsti*s esitatud õpetusi ja nõuandeid on järginud paljud maailma võimekad väejuhid, teiste hulgas Napoléon Bonaparte, Bernard Montgomery, Douglas MacArthur. „Tark sõdija surub vaenlasele peale oma tahte, aga ei lase endale vaenlase tahet peale suruda.“

Ida päritolu autorite või Ida-aineline tõlgitud ilukirjandus

Narine Abgarjan. Taevast kukkus kolm õuna
Vene keelest tõlkinud Erle Nõmm. Sari „Punane raamat“.
Tallinn: Tänapäev, 2016, 192 lk.

Armeenia muinasjutud lõpevad tihti sellega, et taevast kukub kolm õuna: üks sellele, kes nägi, teine sellele, kes jutustas, aga kolmas sellele, kes kuulas ja uskus headusse. Selle raamatu peategelased elavad vanajumala selja taga Armeenia mägikülas, kuhu on jäänud elama veel vaid käputäis inimesi. Keerulisest elust hoolimata usuvad nad kõik millessegi — armastusse, andestamisse, mälestustesse, sõprusse või teiste aitamisse. Lugeja ette astub rida kirju minevikuga külaelanikke, kes teevad oma igapäevaseid asjatoimetusi, kui kogu küla vapustab uudis, et 58-aastane Anatolia on lapseootel. Narine Abgarjan (sünd 1971 Armeenias) on hariduselt õpetaja. Ta sai tuntuks lasteraamatutega Armeenia väikelinnas elavast tüdrukust Manjunjast. Aastast 1993 elab Narine Abgarjan Moskvast.

Satsvarupa Dasa Goswami. Rohtaed: Ühe palverännu märkmed
Tõlge eesti keelde, eessõna ja kujundus: Mathura. Lelle: Allikaäärne, 2017, 112 lk.

Rohtaed on meditatsioon palverännust Vrindavanasse — India pühapaika, mille elanikud kummardavad sinaka jumega karjapoissi Krišnat ja tema igavest kaasat Radhat. Raamat mõtiskleb, mida palveränd protsessina tähendab ja milliste katsumustega tuleb inimesel teekonnal silmitsi seista ning millega leppida. Autor ütleb: „Pühapaik ei tee meist üleöö vaimseid hiiglasi. Aga sellel on oma eriline kvaliteet, oma eriline lihtsus. Vaatad oma mõistuse kaevu ja otsid.“

Satsvarupa Dasa Goswami oli üks A. C. Bhaktivedanta Swami esimesi õpilasi läänemaailmas. Ta on avaldanud hulgaliselt sisekaemuslikke mõtisklusi ja akadeemilisi uurimusi India bhakti filosoofiast, samuti ka A. C. Bhaktivedanta Swami ametliku biograafia (eesti keeles 2013).

Kazuo Ishiguro. Ära lase mul minna

Inglise keelest tõlkinud Marja Liidja. Tallinn: Ersen, 2016, 351 lk.
(Võrguväljaanne (pdf) 2015. a raamatuväljaandest.)

Praegu 31-aastane Kathy elas lapsena Hailshamis, kaunis Inglise maakohas asunud erakoolis, kus lapsed olid välismaailmast eraldatud. Neid kasvatati teadmises, et nad on erilised ja et nende hea tervis on ülitähtis nii neile endile kui ka ühiskonnale, kuhu nad lõpuks kuuluma hakkavad. Kathy on ammu lakanud mõtlemast sellele idüllilisele minevikule, aga kui kaks sõpra Hailshami koolist ta ellu tagasi tulevad, loobub ta mälestuste vastu tõrkumast.

Nii soojeneb uuesti tema sõprus Ruthiga ja kunagine nooruskiindumus Tommysse küpseb armastuseks. Nüüd meenutab Kathy nende kooliaega Hailshamis. Ta maalib õnnelikke pildikesi sellest, kuidas poisid ja tüdrukud seal koos üles kasvavad, ilma et eraldatus oleks neid häirinud, pigem oli see toeks. Kuid ta kirjeldab ka teistsuguseid stseene, ebakõlasid ja arusaamatusi, mis vihjavad Hailshami südamliku fassaadi taga peituvale tumedale saladusele. Kolm sõpra näevad selle lõpuks läbi ja peavad tunnistama tõde oma lapsepõlve ning praeguse elu kohta.

Lugu on jutustatud näilise lihtsusega, kuid saavutab pikkamööda erakordse emotsionaalse sügavuse ja vastukaja ning seda peetakse Kazuo Ishiguro üheks paremaks teoseks.

Kazuo Ishiguro. Maetud hiiglane

Inglise keelest tõlkinud Krista Kaer. Tallinn: Varrak, 2017, 324 lk.

2017. aasta Nobeli kirjanduspreemia ja Bookeri auhinna laureadi, jaapani päritolu briti kirjaniku Kazuo Ishiguro romaani *Maetud hiiglane* tegevus toimub kuninga Arthuri järgsel Inglismaal. Väikeses külakeses elav vanapaar Axl ja Beatrice asuvad teele, sest neile meenub ähmaselt, et kusagil naaberkülas elab nende poeg. Ähmaselt sellepärast, et üle terve maa roomav udu näib võtvat inimestelt mälu, aga koos sellega ka tugevamad tunded. Minevikust ei mäletata ei õnnelikke hetki ega ka valusaid mälestusi. Tundub, nagu liiguks kogu maailm kahe vanainimese sammude tempos. Jõudnud sakside külasse, saavad nad tunnistajaks seal toimivatele sündmustele ning liiguvad edasi juba suurema reisiseltskonnaga. Igaüks neist otsib midagi — Axl ja Beatrice oma poega, saksi sõjamees õiglust, temaga liitunud poiss oma ema ja hiljem nende seltskonda lisandunud Sir Gawain salapärase lohe, et ta tappa. Tundub, et kõigi teada on üldise unustuse taga just lohe, kes paiskab välja mälu hävitavat udu — pruugib vaid lohe tappa, kui mälu taastub.

Kazuo Ishiguro jutustamisviis on petlikult kiretu ja miski ei ole siin päris see, millena näib. Armastuse ja unustamise kõrval on raamatu teiseks tähtsaks teemaks võltsmälestused, see, kuidas inimesed ise oma mälestusi kujundavad ja kuidas rahvad oma minevikku loovad. Ishigurole on omane üllatada iga uue teose

puhul uue vormiga. Kui tema eelmises raamatus *Ära lase mul minna* (eesti keeles 2015) on ulmesugemeid, siis *Maetud hiiglases* võtab kirjanik appi fantaasiale omased võtted.

Balli Kaur Jaswal. Pandžabi leskede erootilised lood

Inglise keelest tõlkinud Hels Hinrikson. Tallinn: Hea Lugu, 2017, 256 lk.

„Mu armas. Su kehas peitub terve galaktika, su sünnimärgid ja lohud on kui sellele puistatud tähed. Mina olen vaid üks väsinud kõrberändur, mu huuled on paakunud ja otsivad värskendust. Iga kord, kui olen valmis alla andma, vaatan üles ja seal sa lebad, kesköises taevas. Juuksed voogavad su ümber ja su käed langevad rindadelt, paljastades su kahvatud, ümarad rinnad. Neil on kikkis nibud, mis tervitavad mu pruntis suud. Suudlen neid õrnalt ja tunnen, kuidas tundevärin läbis tab su keha, su maailma ...“

Selliseid ja natuke teistsuguseid lugusid jutustavad üksteisele Londonis elavad pandžabi lesknaised, kes ei oska lugeda ega kirjutada. Eksikombel on sikhide kogukonnakeskuses välja kuulutatud loovkirjutamiskursus. Seda satub juhendama kaasaegne pandžabi neiu Nikki. Ta mõistab, et lesed ei taha olla nähtamatud. Ka vanad naised ei räägi omavahel ainult valutavatest jalgadest ja tervisehädadest. Neil on oma unistused, igatsused ja mälestused.

Pandžabi päritolu Balli Kaur Jaswalil on see kolmas romaan. Pandžabi leskede loo märksõnadeks on lisaks erootikale ka maine ja väärikus, kiired elumuutused ja traditsioonilised väärtused, aumõrvad ja vanemate tahe, üksindus ja igatsus õnne järele.

Mihhail Plotnikov. Jangal-maa: Mansi eepos

Vene keelest tõlkinud Arvo Valton. Tallinn: Kirjastuskeskus, 2016, 118 lk.

Ka selle soome-ugri rahva eepose *Jangal-Maa* on kirjutanud venelane ja vene keeles. Kuna *Jangal-Maa* (tundra) räägib ajast, kui venelased vallutasid Siberi läänealasi, kus esimestena olid löögi all mansid ja handid, siis on nende rahvaste kurjade vaenlastena kujutatud just venelasi, tsaarirežiimi käsilasi, kellest mitmed olid ka kuritegeliku taustaga. See venevastatus, mis mansid kaitsvas poemis paratamatult esile tuleb, on omamoodi isegi üllatav venelasest (kuigi taga kiusatud) autori puhul. See on vahest ka põhjuseks, miks mitmed uurijad on poemi *Jangal-Maa* suhtunud halvustavalt ja miks see teos sai ka üheks süüdistusmaterjaliks kirjaniku ülekuulamistel.

Radhanath Swami. Teekond koju: Ameerika swami autobiograafia

Inglise keelest tõlkinud Jaana Tulasi Toome. Lelle: Allikaäärne, 2017, 392 lk.

See on ainulaadne elulooraamat Chicagos üles kasvanud noorukist, kes asub teismelisena eneseotsingule läbi India, kohtudes seal erinevate müstikute ja pühameestega, elades kord Himaalaja koobastes, kord ülerahvastatud suurlinnades. Paljud temaga toimuvad seiklused oleksid suisa uskumatud, kui need poleks tõsi. Radhanath Swami autobiograafia on hümn inimese usule oma ideaalidesse, hümn

tänutundele. See on väga isiklik ja avameelne lugu eneseteadvustusest ja samas ka pilguheit ühe müstilise traditsiooni südamesse. Autor kirjeldab väljakutseid, millega tuleb silmitsi seista kõigil, kes otsivad eneses harmooniat ja jumalikku osadust. Lugeja saab olla tunnistajaks ühe inimese kasvamisele noorest otsijast silmapaistvaks vaimseks liidriks.

Rabindranath Tagore. *Gitandžali*: Aednik. Puuvilja kogum

Tõlkinud ja eessõna kirjutanud Uku Masing. Tartu: Ilmamaa, 2017, 424 lk.

Teine trükk (esimene ilmus 2006. a) India poeedi, prosaisti, dramaturgi, filosoofi, ajakirjaniku, helilooja ja maalikunstniku Tagore kolmest luulekogust ühes köites Uku Masingu tõlkes. *Gitandžali* eest omistati Tagorele 1913. aastal Nobeli kirjanduspreemia.

Tankad

Jaapani luulet Uku Masingu tõlkes. Tartu: Ilmamaa, 2016.

Võrguväljaanne (e-raamat).

See kaunis raamat vahendab meile Uku Masingu tõlkeid jaapani luulest, nimelt tankameistritelt. Valimikule on lisatud Uku Masingu enda arutlus „Jaapani luulest“, mis 1942. aastast pärineb avab meile lähema vaate tankažanri ajaloolisele kujunemisele ja luulelisele eripärale, kuid valgustab ka tõlkija arusaamu Hiina mõjudest jaapani kultuurile.

Eva Wong. Seitse taoistlikku meistrit. Hiina rahvajutt

Inglise keelest tõlkinud Marko Sekitel Leppoja.

Tartu: Valgusesaar, 2017, 193 lk.

Raamat *Seitse taoistlikku meistrit* sulatab seikluslikult ühte ajaloo ja legendid, et tutvustada kaasahaaravas vormis taoismi põhialuseid. Ühelt poolt on tegu ajatud tarkust sisaldava käsiraamatuga, mis annab lugejale ülevaate taoistlike praktikate olemusest ja tähendusest. Teisalt räägib see romaani vormis jutustus kuue mehe ja ühe naise eneseleidmise, valgustumise ning viimaks ka surematuks saamise teekonnast. Need tegelased ja nende õpetaja Wang Ch'ung-yang on kõik ajaloolised isikud, kes elasid Lõuna Sungi (1127–1279) ja Yuani (1274–1368) dünastia aegadel Hiinas. Wangi peetakse üheks Täieliku Reaalsuse Kooli — taoismi haru, millel on tugevad seosed ka zen-budismiga — suurimaks meistriks. See raamat toob nii Wangi õpetussõnade kui ka kõigi tegelaste seikluste abil lugejani taoistliku filosoofia ja praktika põhiolemuse. Tutvustatakse teemasid, nagu meele ja keha arendamine, taoistlikud meditatsioonitehnikad, nelja suurima takistuse ületamine, sisemine alkeemia ning palju muud.

Seitsme taoistlikku meistri autor ei ole teada, kuid raamatu kirjandusliku stiili järgi võib oletada, et romaan kirjutati Mingi dünastia keskmisel perioodil (ligikaudu 1500. aasta paiku). Selle põneva ja praktilisi juhiseid sisaldava loo on inglise keeles ümber jutustanud taoismi praktik ning akadeemiaväline õpetlane Eva Wong. Autor on kirjutanud ja tõlkinud mitmeid raamatuid taoismist ja taoismiga

seotud teemadel, sealhulgas *Feng shui meistrikursus, Lugusid taoistlikest surematutest ning Tervise, pikaeealisuse ja surematuse Tao*.

Hanya Yanagihara. Inimesed puude võras

Inglise keelest tõlkinud Krista Eek. Sari „Punane raamat“.

Tallinn: Tänapäev, 2016, 480 lk.

Rahutukstegev ja kaasahaarav *Inimesed puude võras* on traagiline nägemus sellest, mis võib juhtuda kultuuride kokkupõrkel. Loo aluseks on reaalset aset leidnud sündmused viroloog Daniel Carleton Gajduseki elust. Noor arst Norton Perina sõidab kaugele Mikroneesia saarele otsima kadunud suguharu. Ta ei leia mitte ainult suguharu, vaid ka sellest eraldunud kummalise, väga pikaeealise metsahõimu. Perina oletuste kohaselt peitub saladus haruldase kilpkonna liha söömisel. Oletused osutuvad tõeks ning Perina teenib oma tööga ära ülemaailmse tuntuse ja Nobeli preemia. Kuid edul on ka süngem pool ja üsna varsti ilmneb, et kättevõidetu eest tuleb maksta hirmsat hinda. Hawaii päritolu Hanya Yanagihara on üks Ameerika märkimisväärsmaid noori kirjanikke, kelle on ühtviisi hästi vastu võtnud nii kriitikud kui ka lugejad.

Reisiraamatud

Katrin Aedma. Minu Goa päevaraamat: Killukeksi India elust

Tallinn: Kvaliteetse Õppe Keskus, 2017, 189 lk.

Kui raamat *14 päeva Goas* oli tõeliselt huvitav ja kirju kompott India, eelkõige Goa elust, floorast, faunast, kultuurist, naljadest, muinaslugudest, toidust, erinevate eestlaste kogemustest ja soovitustest, siis *Minu Goa päevaraamat* kirjeldab koolitaja/(aja)kirjanik Katrin Aedma igapäevaelu Goas.

Raamat kutsub kogema ja tajuma India kuulsaima kuurorti Goa igapäevaelu, ranna- ja turumelu. Raamat on lihtne ja mõnus lugemine kõigile, kes on mõelnud kunagi Indiasse reisida, samuti neile, kes on seal juba käinud, ja neile, kellele meeldib tugitoolireisimine.

Katrin Aedma on autor, kelle loomingut võib soovitada neile, kellele meeldib lugeda lihtsat, õpetlikku ja huvitavat. Tema looming on julge, põnevas pakendis ja ebatraditsiooniline. Katrin Aedma on värviline kirjanik — otsekohene, lihtne, diplomaatiline, samas vahetu ja siiras. Tema raamatud on „raamist väljas“ ja pakuvad lugemislusti neile, kellele meeldivad kirjanduslikud uuendused

Jesper Parve. Minu Bali: Oma väe otsingul

Tartu: Petrone Print, 2016, 168 lk.

Minult kui korvpallurilt oodati suuri tegusid. Ühel hetkel taipasin aga, et kogu aeg ühtmoodi elades ei saa areneda. Niisiis lõpetasin oma sportlasekarjääri. Läksime elukaaslase Mariga maailma seiklema. Selle rännaku ajal elasime kuu aega ka ime-

lisel Bali paradiisisaarel. Eestis tagasi olles taastasime vana metsatalu, perre sündis poisslaps ja elu naeratas. Meie sees põles aga hulluks ajav soov uuesti maailma näha.

Naasime Balile, kus olime perega ligi kuus kuud. Meie igapäevaelu kuulusid nõidravitsejad, joogagurud, harjumatu kuumus, rollerid ja maod. Ka kaunid päikseloojangud, kohalike naeratused ja põnevad rännakud iseendasse, millega kaasnesid põhjalikud õppetunnid... Praegugi näen silmi sulgedes päikest viirukiudus Ubudi linnakese kohale tõusmas ja kuulen hommikupalveid, kus tänatakse universumit kõige ilusa eest.

Margit Prantsus. Minu Iisrael: Kuidas tõlkida sabbatit?

Tartu: Petrone Print, 2017, 279 lk.

Kolme Iisraeli-aasta jooksul jõudsin elada religioosses juudi peres, õppida heebrea keelt ja muusikat ning kohtuda tõesti omapäraste inimestega, kelle hulka sattusid poliitajaloolane, sabbatihommikused „joodikud“, ministrid, araablased aednikud, professorid, psühholoogid... Katsusin mõista iidsete kommete tausta ja üritasin tõlkida sabbatit eesti keelde. Avastasin ka neid vaatamisväärsusi, millest turist aimu ei saa.

Iisraellaste seas võib nõutult kõrvaltvaatajaks jääda või saada hingelt aina rikkamaks. Või jõuda seisukohale, et selle maa inimesed on põikpäised, kuid targad ja südamlikud. Kolme aabrahamliku usundi — judaismi, kristluse ja islami — ristumispunkt Jeruusalemm, mida võib õigusega pidada maailma nabaks, sai mulle koduseks ja armsaks. Tõin Iisraeli ka Eestisse kaasa: heebrea keelt kuulen ja õpin edasi, juudi kultuurist räägib meiegi raadio ning mul on alles head lõunamaa sõbrad.

Tiit Pruuli. Minu maailm: Romantiku(te) heitlused

Tartu: Petrone Print, 2017, 288 lk.

Ma tahan kõike. Hinnaalanduseta, odava väljamüügita. Tahan nautida seda, kuidas viin oma reisirühma läbi kõrbe nagu Mooses, ja tahan istuda üksi suurlinna pohmellisest hommikuhämus. Tahan nutta väikeses külakirikus ja naerda neegrinaise suures süles, tahan rääkida Kierkegaardiga vaikusest ja hüpata Jay-Z kontserdil röökivas rahvamassis. Tahan olla ilmamaa serval — põhja- ja lõunapoolusel, lennata Padmasambhavana Himaalaja kohal, sõita rongiga läbi Venemaa, juua šampanjat presidentidega. Tahan vaadata maailma süüta lapse silmadega, enne kui Damaskuse teras rebib mu patust keret. Tahan surra ja uuesti sündida. Ja armastada, armastada, armastada. Lõputult.

Nendest tahtmistest on sündinud see raamat ja inspireeritud mu reisirid. Lähen jälle, kuigi tean, et on hea, kui saan kübemegi sellest, mida igatsen.

Peeter Vähi. Ring ümber Aafrika

Tallinn: Go Group, 2016, 256 lk.

Peeter Vähi on sõitnud autodega Põhja- ja Lõuna Ameerikas ning läbi Aasia. Viimane reis viis seltskonna Aafrikasse. *Ring ümber Aafrika* kirjeldab värvikalt

kohtumisi metsikute hõimudega, osalemisi arhailistes riitustes, heidab pilgu nõidade spirituaalse maailma telgitagustesse ja iseendasse, räägib kokkupuudetest Musta Mandri muusikaga, vastasseisudest karmi looduse, korruptiivsete ametnike ja ootamatute ekstreemsustega. Muljet toimunust ilmestab sadakond esmaklassilist fotot.

Toit ja tervis

Li Hesheng. Enesetervendamine enim levinud haiguste korral: Rohkem kui sada enesetervendamise harjutust Hiina meditsiinist
Inglise keelest tõlkinud Ülle Laumets. Tallinn: Ersen, 2016. 148 lk.

Angela Hicks. Hiina meditsiini 88 saladust: Lihtsad ja tõhusad viisid tervise, õnne ja heaolu saavutamiseks
Inglise keelest tõlkinud Virge Õuema. Tallinn: Ersen, 2017, 278 lk.

Anne Kangur (koost.). Toite ajurveda köögist: Retseptid tervise, nooruse ja ilu säilitamiseks. Tallinn: Odamees, 2016, 152 lk.

Gerda Kroom (koost.). Hiina meditsiin: Tervis ilma tablettideta
Tallinn: Odamees, 2017, 207 lk.

Michio Kushi. Keha ei valeta kunagi. Idamaise diagnoosimise käsiraamat: kuidas igapäevaste terviseprobleemide avastamiseks kasutada leebeid vahendeid. Inglise keelest tõlkinud Mare Tammark. Tallinn: Ersen, 2016. (Võrguväljaanne, e-raamat).

Zeng Qingnan. Hiina traditsiooniline tervise hoidmise meetod
Inglise keelest tõlkinud Krista Liidaru. Tallinn: Ersen, 2016, 336 lk. (Võrguväljaanne 2015. a trüükiväljaandest.)

Jeremy Pang. Lihtne Hiina köögi kursus: Autentsed retseptid ja sammsammulised juhised
Inglise keelest tõlkinud Kaja Riikoja ja Kristina Efert. Tallinn: Varrak, 2016, 159 lk.